

Ірина Пісулінська

ЯКЕ Ж ВЕСІЛЛЯ БЕЗ ПІСЕНЬ?

ЧУДЕСА ПРИРОДИ

Ритуали

Існування кожного виду базується на успішному розмноженні. Тому, окрім візуальної привабливості та привертання уваги протилежної статі за допомогою запахів, у тварин виробилося чимало цікавих шлюбних ритуалів.

Давайте домовимось: говорячи про шлюбні ритуали, маємо на увазі весь комплекс шлюбних дій, пов'язаних з вибором пари та турботою про потомство. Це – шлюбна і гніздобудівельна поведінка, а також захист території репродуктивної групи (територіальна поведінка). Цікавими є такі ритуали як залицяння, шлюбні ігри, танці, пісні, бої за самку.

Звісно, яке ж весілля без музики і пісень? Виявляється, у тварин є свої шлюбні пісні і танці!

Музика і плодючість

Усім відомі співочі (правильніше їх називати музичними) комахи. В природі ми чуємо їхні звуки, починаючи з кінця червня. В цей час міцнішає хітиновий скелет комах – коників, цвіркунів, цикад тощо.

Співочих комах здавна дуже поважали у Японії та Китаї. І не лише за пісні, але й за чисельне потомство. У цих країнах утримували цвіркунів вдома задля співу, так, як ми звикли утримувати пташок. А оскільки в Китаї важливою засадою життєвого успіху завжди вважалося чисельне потомство, то цвіркуні та їхні родичі символізували процвітання родини. Люди бажали друзям стільки ж дітей, як у коника.

Голос самця – звучна принада. Адже самички відбирають партнера саме за його голосистістю. Почують – оберуть батька своєму майбутньому потомству, не почують – не знайдуть, і діточок від невмілого музиканта не буде.

Щастя під кожним листком

Музичними інструментами у цвіркунів та коників слугують надкрила, а чують вони гомілками передніх ніг. У стані спокою надкрила цвіркунів плоско лежать на спинці, причому ліве завжди прикрите правим. На правому надкрилі розміщена жилка, яка виконує роль смичка, на лівому – жилка-струна. Сидить такий музикант під листком і водить смичком по струні.

Музику цвіркуна чутно на відстані 100 м. Цвіркуні-крати для підсилення звуку виривають лійкоподібні нірки. Вони, наче рупор чи звукове дзеркало, підсилюють звук: „Наречена, де ти? Відгукнися!“ Та наречена не може відгукнутися, адже скрипочки призначені для приваблення самок і є лише у самців. Самка на слух обирає собі достойного „нареченого“ і мовчки віднаходить у кущах голосистого жениха.

Цикада

„Щасливі цикади – у них німі дружини”, – зауважив давньогрецький драматург Ксенарх майже 2400 років тому. Бідолашний митець! Напевно, дружина не давала йому виговоритися. Та не лише у цикад „щасливі” самці. У коників, сарани, цвіркунів також співають лише особини чоловічої статі. Якби ж Ксенарх знав, скільки щасливих дрібних музикантів живе у траві, втратив би сон від заздросців!

Прививні сигнали у різних видів одного роду тварин відрізняються між собою, тому самки реагують лише на притаманні для свого виду сигнали. Окрім прививних сигналів, розрізняють також сигнали агресії. Грізна „пісенька” призначена для суперника і виконується під час захисту території чи в боротьбі за самку.

Підсушити інструменти!

Ми не почуємо пісень зеленого коника під час дощу та зранку. Це тому, що хітинові надкрила комах намокають від роси, а вологий музичний інструмент не такий дзвінкий. Але коник підсушить його на сонечку, і – знову лине пісня. До неї уважно прислухаються люди, які люблять природу і мають добрий слух. Вони вміють передбачати наближення негоди, адже перед дощем зростає вологість і змінюється звучання „скрипкового ансамблю” цвіркунів та коників.

Музикальна сарана

У саранових „смичковий інструмент” трохи інший, ніж у цвіркунів та коників. У них є „напильничок”, розміщений на внутрішній стороні заднього (найтовщого) стегенця, та жилка з зубчиками – на зовнішній поверхні кожного крила. Піднімаючи та опускаючи лапки, сарана „виграє напильничком” на жилках крил.

Барабанщики

Найбільш голосисті серед комах – цикади. Їхній спів чути на відстані до 400 м. Пісня тропічних цикад нагадує звуки циркулярної пили. Співають ці комахи інакше, ніж цвіркуни. Звуки утворюються завдяки вібрації пластинок черевця, під якими є порожнини – резонатори. Цикади радше барабанщики, ніж скрипалі, але вони не барабаняють паличками по барабанах, а змушують вібрувати пластинки і шумлять, напружуючи м’язи. Музика цикад – це „музика любові”, тому звучить вона лише у шлюбний період.

Про що пісенька?

Жаби теж співають – навесні. Так самці приваблюють самок. Вам здається, що жаб’яче „бре-ке-ке-ке” не дуже нагадує пісню? Дарма! Хор жабок звучить надзвичайно мелодійно, виконуючи „арію весни”.

Найбільше ми захоплюємось визнаними співаками – птахами. Ще б пак, у них значно багатший репертуар, ніж у комах та жаб. Крім пісень, призначених для приваблення самки у шлюбний період та маркування гніздової території, у птахів є й інші звукові сигнали, наприклад, – тривоги. Самка за звуковим шлюбним сигналом визначає вид і фізіологічний стан самця, його готовність до спарювання.

Орнітологи розрізняють навіть пташині „діалекти”. Виявляється, птахи одного виду, які живуть на різних територіях, включають у свої пісні різні трелі.

Жива природа

Кропив'янка

Соловейко

Дударики

У птахів є спеціальний голосовий апарат – нижня гортань сірінкс (від „syrinx” – дудка). Вона розміщена в основі трахеї. Звук утворюється внаслідок вібрації тимпанальних мембран і козелка. Спеціальні м'язи змінюють натяг мембран і просвіт бронхів, і тому змінюється частота звуку.

Багато птахів саме у шлюбний період виконують свої наймелодійніші, найбагатші за звучанням пісні. Визнаними співаками є соловейки, вивільги, дрозди, вільшанки, кропив'янки.

Любов – глуха

У розпалі шлюбної активності токують у сутінках глушці. Можливо, їхні пісні нам не дуже подобаються, але вони також „про любов”.

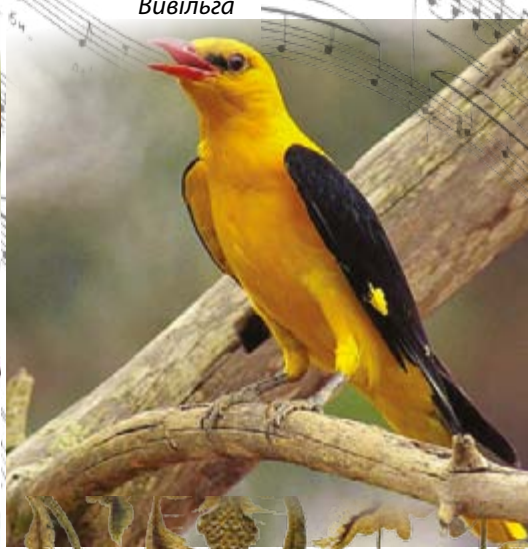
Пісня цього птаха складається з двох частин: „текання” і „точіння”. Виспівуючи окремі „те-ке”, глушець переходить на трель, а потім шипить. Його шипіння нагадує звук, що виникає при заточуванні коси. Під час шипіння птах глохне, саме тому його назвали глушцем. Хтось скаже: „Любов – сліпа”, але старий і мудрий глушець сказав би: „Любов – глуха”.

Спочатку глушці співають на деревах, не звертаючи один на одного уваги, а коли спускаються на землю, вступають у запеклі бої. Хоч і співають, наче косу точать, та самичкам подобається. Після вокальних викрутасів самців та їхніх боїв, самка обирає найкращого батька для своїх пташенят.

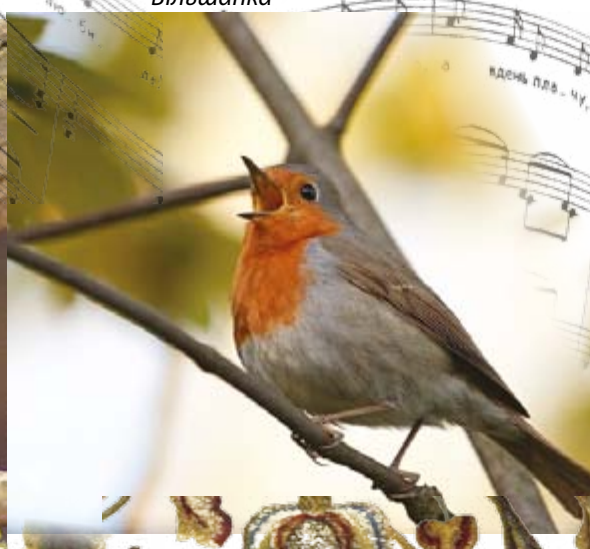
Глушець

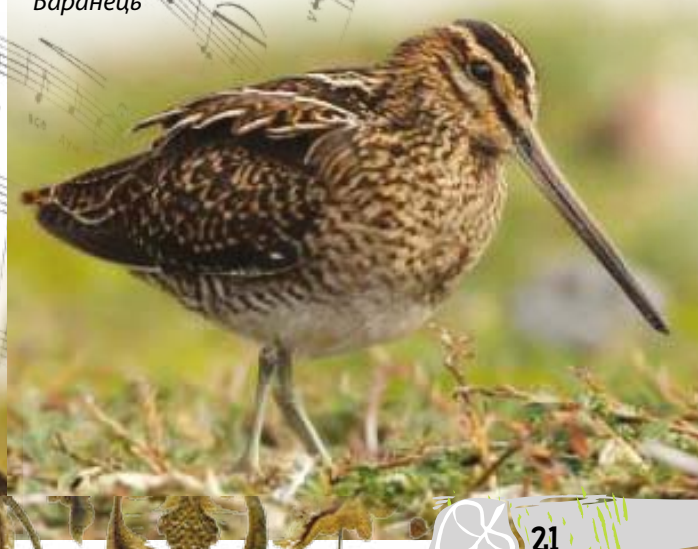
Вивільга

Вільшанка

Баранець

Жива природа

Оригінальний жанр

Серед птахів, як і серед людей, завжди знайдуться оригінали. Усі співають „дудочкою” (syrinx), а птах баранець – хвостом. Під час токового польоту, стернові пера його хвоста вібрують і видають звуки, подібні на бекання ягнятка. Звідси й українська назва пташки – баранець. Під час токування самець зі своєрідним кряканням злітає на кілька десятків метрів догори і вмить зривається вниз, склавши крила. Сміливець повторює такі піке багато разів. Саме під час падіння чутно бекання. Пісня любові, навіть якщо вона пробекана хвостом, все одно мила серцю „коханої”.

Шлюбні ритуали свідчать про доволі високий рівень розвитку тварин. Зазначимо, що їхній статевий інстинкт повністю підпорядкований батьківському чи материнському інстинкту. Шлюбні ритуали у тваринному світі продиктовані доцільністю і позбавлені почуттів любові чи мук совісті. Однак ці ритуали заворожують і дивують нас різноманітністю, красою і неперевершеною виконання.

Дрлід

Синьошийка

Далі буде про ритуальні танці та шлюбні подарунки.